Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Library, MS Lat. 121]

[Rudolf Kapeller-Maximilian Pampichler]: Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Seitenstettensis Tom. I (Cod. 1-200) (handschriftlich) [um 1800], 50.

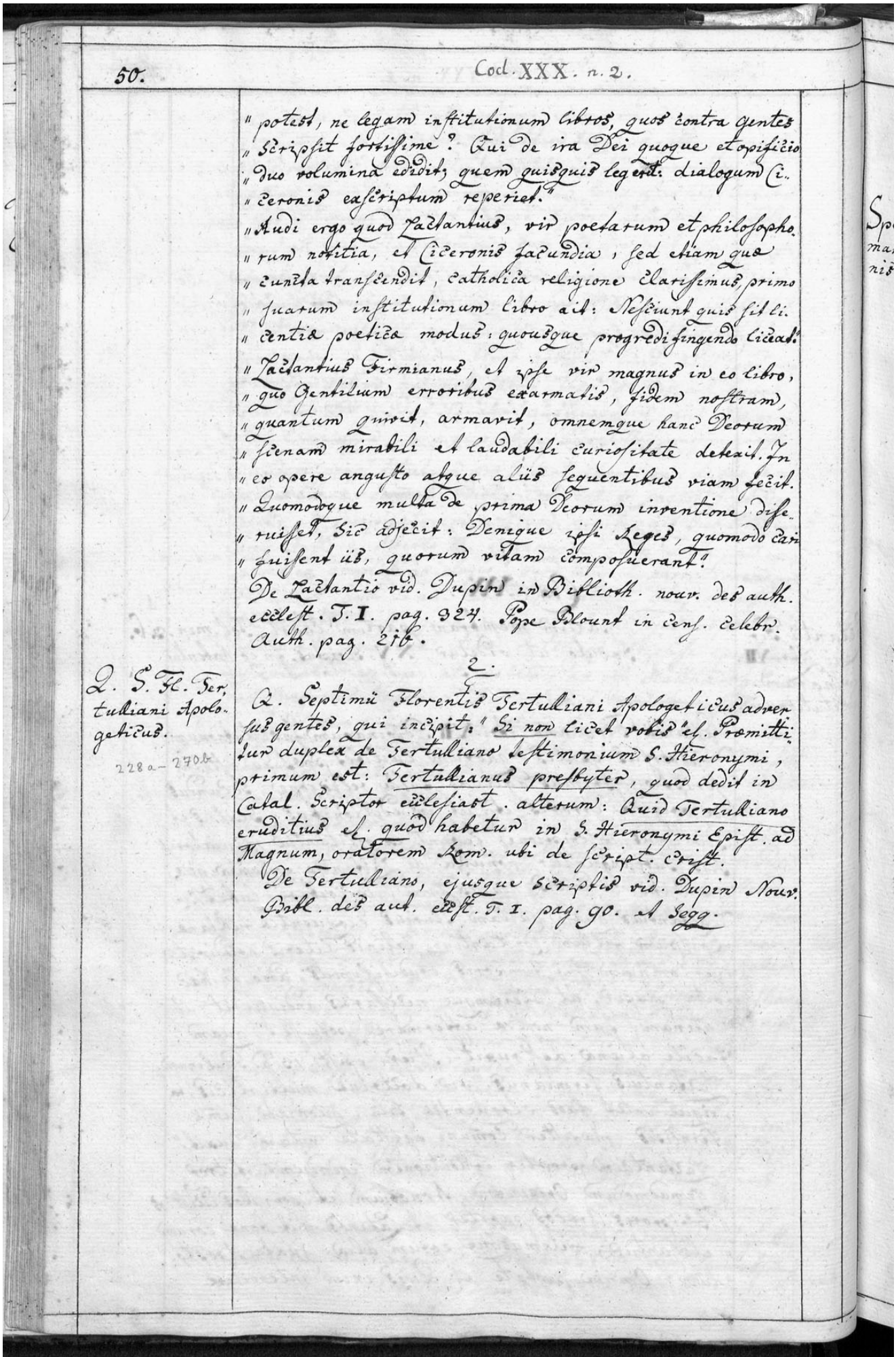

" potest, ne legam institutionum libros, quos contra gentes
" scripsit fortissime? Qui de ira Dei quoque et opificio
" duo volumina edidit, quem quisquis legerit: dialogum Ci-
" ceronis ascriptum reperiet."
" Audi ergo quod Lactantius, vir poetarum et philosopho-
" rum notitia, et Ciceronis facundia, sed etiam qua
" cuncta transcendit, catholica religione clarissimus, primo
" suarum institutionum libro ait: Nescium quis sit li-
" centia poetica modus: quousque progredi fingendo liceat."
" Lactantius Firmianus, et ipse vir magnus in eo libro,
" quo Gentilium erroribus exarmatis, fidem nostram,
" quantum quivit, armavit, omnemque hanc Deorum
" fœnam mirabili et laudabili curiositate detexit. In
" eo opere angusto atque alüs sequentibus viam fecit.
" Quomodoque multa de prima Deorum inventione dise-
" ruisset, sic adjecit: Denique ipsi Reges, quomodo cari
" fuissent üs, quorum vitam composuerant."
De Lactantio vid. Dupin in Biblioth. nouv. des auth. eccles. T. I. pag. 324. Pope Blount in cens. celebr. Auth. pag. 216.

2.

2. S. Fl. Tertulliani Apologeticus.

228a–270b

2. Septimü Florentis Tertulliani Apologeticus adver-
sus gentes, qui incipit: " Si non licet vobis " el. Promitti-
tur duplex de Tertulliano testimonium S. Hieronymi,
primum est: Tertullianus presbyter, quod dedit in
Catal. Scriptor eccles. alterum: Quid Tertulliano
eruditius el. quod habetur in S. Hieronymi Epist. ad
Magnum, oratorem Rom. ubi de script. christ.
De Tertullians, ejusque scriptis vid. Dupin Nouv.
Bibl. des auct. eccles. T. I. pag. 90. et Segq.

**Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Library,
MS Lat. 121]**

[Rudolf Kapeller-Maximilian Pampichler]: Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Seitenstettensis Tom. I (Cod. 1-200) (handschriftlich) [um 1800], 51.

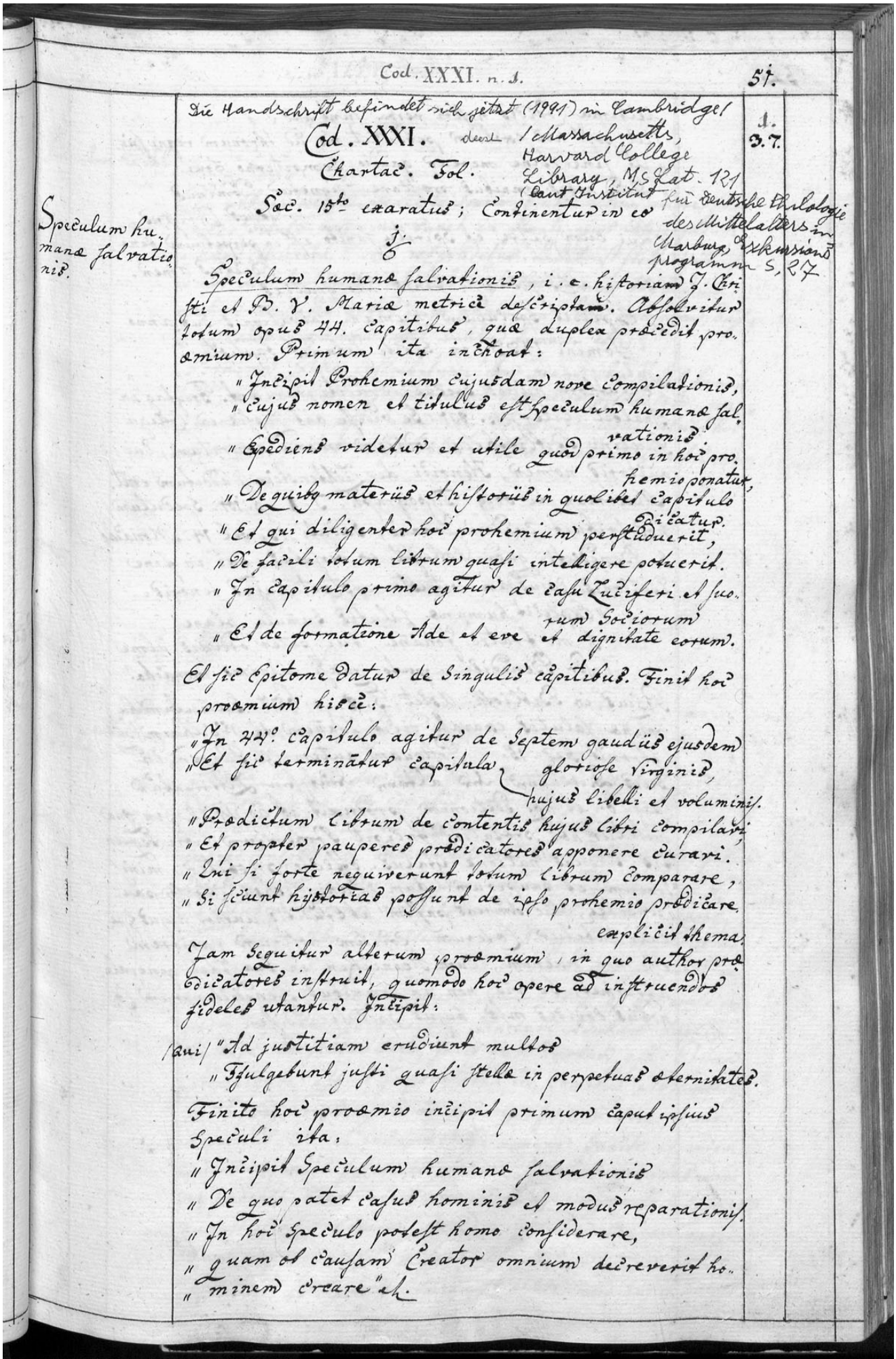

Die Handschrift befindet sich jetzt (1991) in Cambridge/ Massachusetts, Harvard College Library, MS Lat. 121 (laut Institut für Deutsche Philologie des Mittelalters in Marburg, Exkursionsprogramm S. 27

1. 3.7.

Cod. XXXI.

Chartac. Fol.

Sæc. 15to exaratus; Continentur in eo

Speculum humanæ salvationis.

j.

Speculum humanæ salvationis, i. e. historiam J. Christi et B. V. Mariæ metrice descriptam. Absolvitur totum opus 44. capitibus, quæ duplex præcedit proœmium. Primum ita inchoat:

"Incipit Prohemium cujusdam nove compilationis,
"cujus nomen et titulus est speculum humanæ salvationis.
"Expediens videtur et utile quod primo in hoc prohemio ponatur,
"De quibus materiis et historiis in quolibet capitulo dicatur.
"Et qui diligenter hoc prohemium perstudiuerit,
"De facili totum librum quasi intelligere potuerit.
"In capitulo primo agitur de casu Luciferi et suorum Sociorum
"Et de formatione Ade et eve et dignitate eorum.

Et sic Epitome datur de singulis capitibus. Finit hoc proœmium hisce:

"In 44o capitulo agitur de septem gaudiis ejusdem
"Et sic terminatur capitula gloriose virginis, hujus libelli et voluminis.
"Prædictum librum de contentis hujus libri compilavi,
"Et propter pauperes prædicatores apponere curavi.
"Qui si forte nequiverunt totum librum comparare,
"Si sciunt hystorias possunt de ipso prohemio prædicare.

explicit thema.

Jam sequitur alterum proœmium, in quo author prædicatores instruit, quomodo hoc opere ad instruendos fideles utantur. Incipit:

(Qui) "Ad justitiam erudiunt multos
"Fulgebunt justi quasi stellæ in perpetuas æternitates.

Finito hoc proœmio incipit primum caput ipsius speculi ita:

"Incipit Speculum humanæ salvationis
"De quo patet casus hominis et modus reparationis.
"In hoc speculo potest homo considerare,
"quam ob causam Creator omnium decreverit hominem creare" etc.

**Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Library,
MS Lat. 121]**

[Rudolf Kapeller-Maximilian Pampichler]: Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Seitenstettensis Tom. I (Cod. 1-200) (handschriftlich) [um 1800], 52.

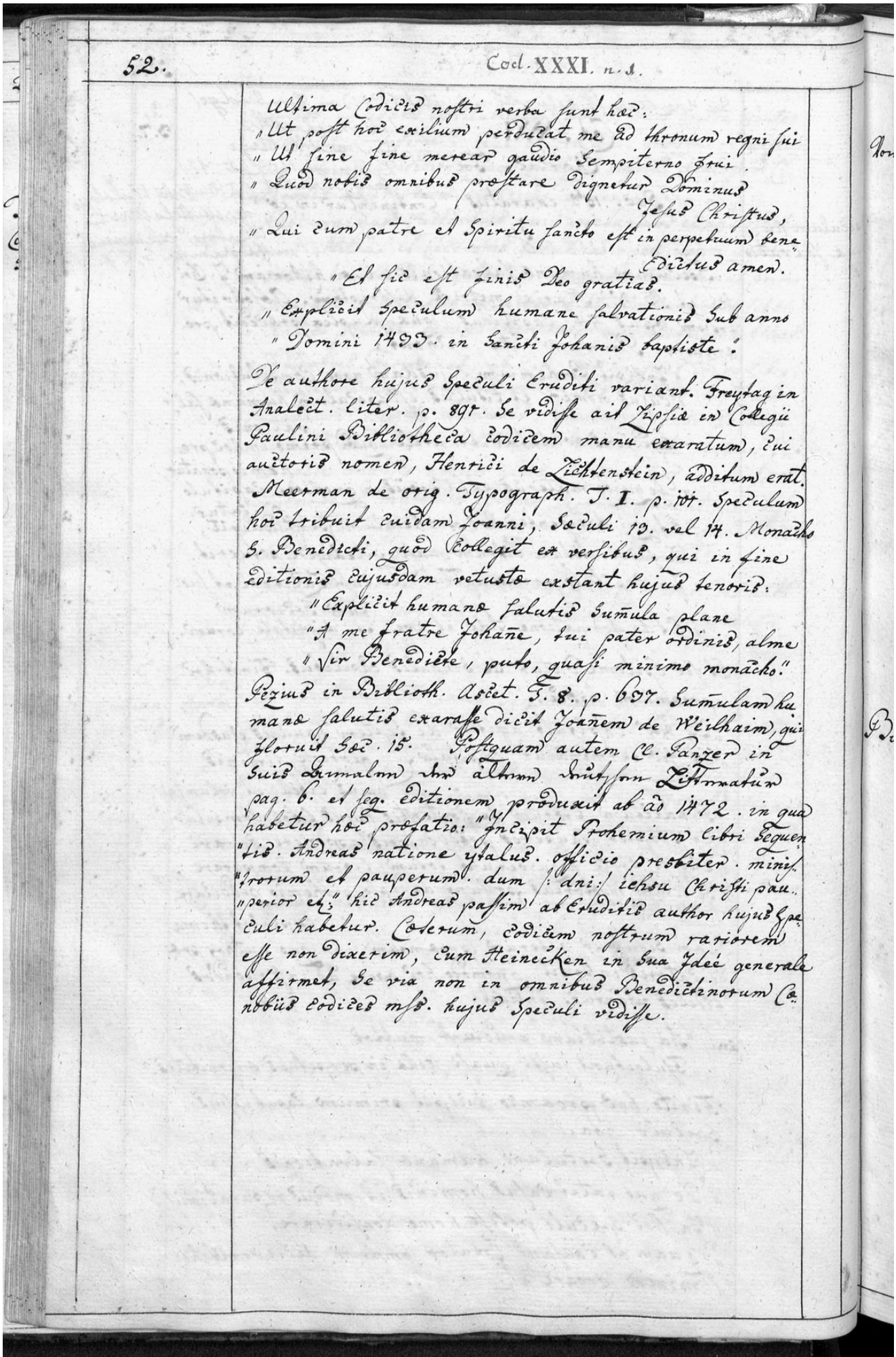

Ultima Codicis nostri verba sunt hæc:
„Ut post hoc exilium perducat me ad thronum regni sui
„Ut sine fine merear gaudio sempiterno frui.
„Quod nobis omnibus præstare dignetur Dominus
Jesus Christus,
„Qui cum patre et Spiritu sancto est in perpetuum bene-
dictus amen.
„Et sic est finis Deo gratias.
„Explicit speculum humane salvationis sub anno
„Domini 1433. in sancti Johanis baptiste."

De authore hujus speculi Eruditi variant. Freytag in Analect. liter. p. 891. se vidisse ait Lipsiæ in Collegii Paulini Bibliotheca codicem manu exaratum, cui auctoris nomen, Henrici de Lichtenstein, additum erat. Meerman de orig. Typograph. T. I. p. 101. Speculum hoc tribuit cuidam Joanni, sæculi 13. vel 14. Monacho S. Benedicti, quod collegit ex versibus, qui in fine editionis cujusdam vetustæ exstant hujus tenoris:
„Explicit humanæ salutis sum̄ula plane
„A me fratre Johan̄e, tui pater ordinis, alme
„Sir Benedicte, puto, quasi minimo monacho."
Pezius in Biblioth. Ascet. T. 8. p. 637. Sum̄ulam humanæ salutis exarasse dicit Joan̄em de Weilhaim, qui floruit sæc. 15. Postquam autem Cl. Panzer in suis Annalen der ältern deutschen Litteratur pag. 6. et seq. editionem produxit ab ao 1472. in qua habetur hæc præfatio: „Incipit Prohemium libri sequen-
„tis. Andreas natione ytalus. officio presbiter. minis-
„trorum et pauperum. dum /: dni:/ iehsu Christi pau-
„perior et;" hic Andreas passim ab Eruditis author hujus spe-
culi habetur. Cæterum, codicem nostrum rariorem esse non dixerim, cum Heinecken in sua Idée generale affirmet, se via non in omnibus Benedictinorum Cœnobiis codices mss. hujus speculi vidisse.

**Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Library,
MS Lat. 121]**

[Rudolf Kapeller-Maximilian Pampichler]: Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Seitenstettensis Tom. I (Cod. 1-200) (handschriftlich) [um 1800], 53.

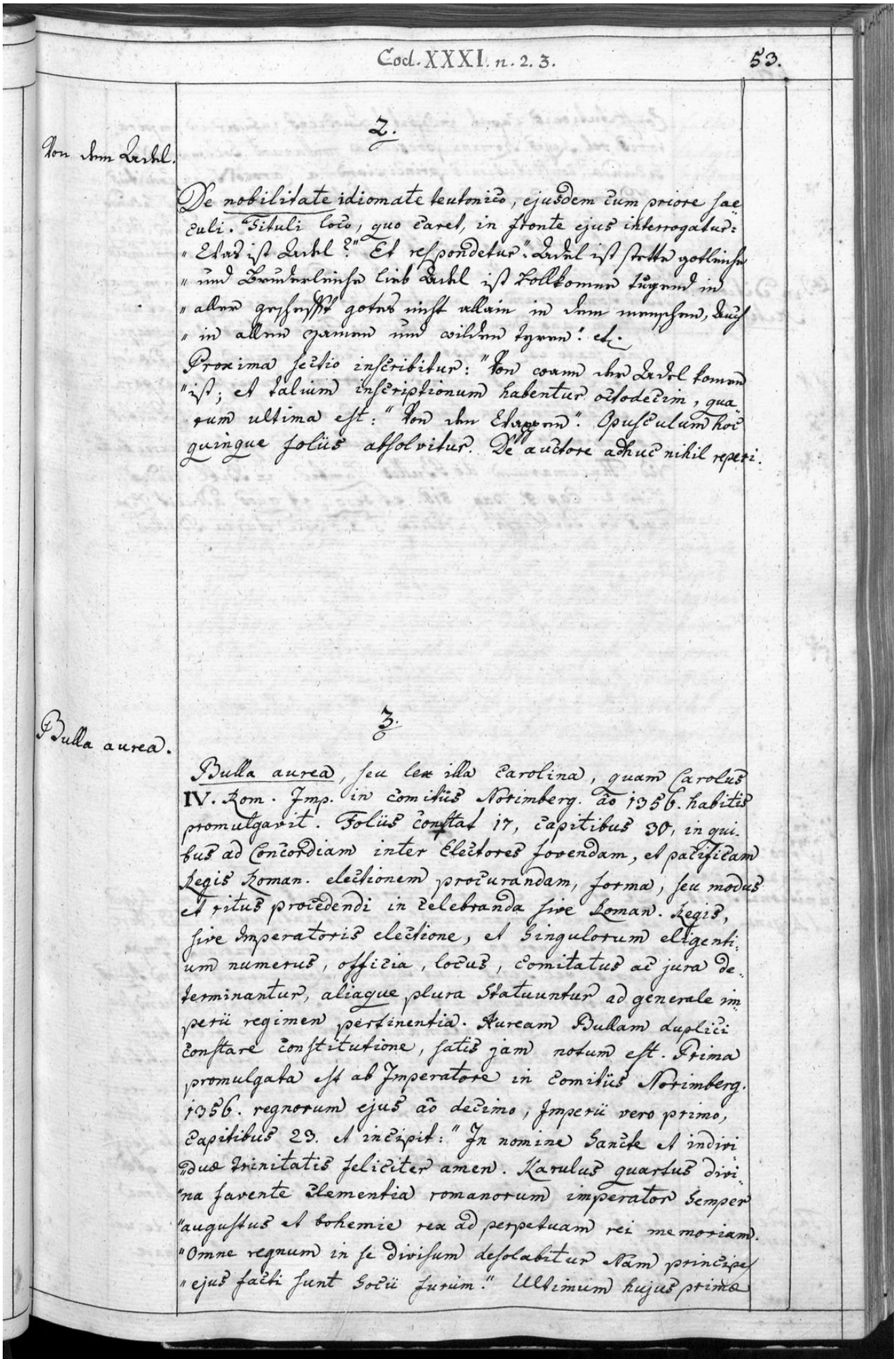

Von dem Lärbl.

2.

De nobilitate idiomate teutonico, ejusdem cum priore fae culi. Tituli loco, quo caret, in fronte ejus interrogatur: „Was ist Lärbl?" Et respondetur: „Lärbl ist stätts gotlinss „und Frömderlinss lieb Lärbl ist Volkommn tugnnd in „allen grossen gotes einst allain in dem menschen, duss „in allen gannen und wibern tugnnd: etc.

Proxima sectio inscribitur: „Von wann ihm Lärbl kommen „ist; et talium inscriptionum habentur octodecim, qua- rum ultima est: „Von ihm Etwas". Opusculum hoc quinque foliis absolvitur. De auctore adhuc nihil reperi.

Bulla aurea.

3.

Bulla aurea, seu lex illa Carolina, quam Carolus IV. Rom. Imp. in comitiis Norimberg. ao 1356. habitis promulgavit. Foliis constat 17, capitibus 30, in qui- bus ad Concordiam inter Electores fovendam, et pacificam Regis Roman. electionem procurandam, forma, seu modus et ritus procedendi in celebranda sive Roman. Regis, sive Imperatoris electione, et singulorum eligenti- um numerus, officia, locus, comitatus ad jura de- terminantur, aliaque plura statuuntur ad generale im- perii regimen pertinentia. Auream Bullam duplici constare constitutione, satis jam notum est. Prima promulgata est ab Imperatore in comitiis Norimberg. 1356. regnorum ejus ao decimo, Imperii vero primo, capitibus 29. Et incipit: „In nomine Sancte et indivi „due Trinitatis feliciter amen. Karulus quartus divi- „na favente clementia romanorum imperator semper „augustus et bohemie rex ad perpetuam rei memoriam. „Omne regnum in se divisum desolabitur Nam princips „ejus facti sunt Socii furum." Ultimum hujus prima

**Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Library,
MS Lat. 121]**

[Rudolf Kapeller-Maximilian Pampichler]: Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Seitenstettensis Tom. I (Cod. 1-200) (handschriftlich) [um 1800], 54.

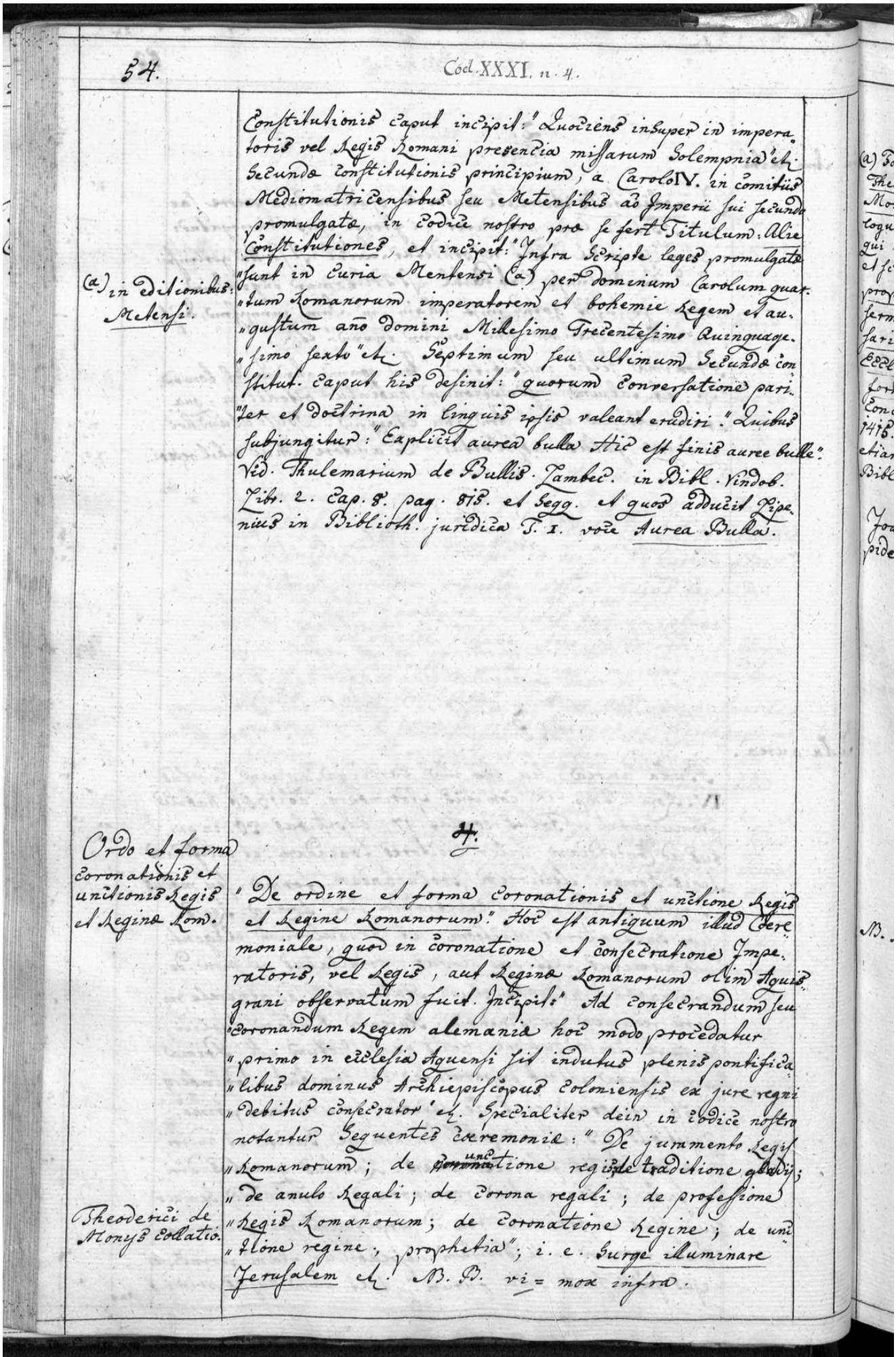

Constitutionis caput incipit: "Quociens insuper in imperatoris vel Regis Romani presencia missarum solempnia" &c. Secundo constitutionis principium, a Carolo IV. in comitiis Medimatricensibus seu Metensibus ao Imperii sui secundo promulgato, in codice nostro pro se fert Titulum: Alie Constitutiones, et incipit: "Infra scripte leges promulgate
(a) in Ditionibus Metensi. "sunt in curia Mentensi (a) per dominum Carolum quar.
"tum Romanorum imperatorem et bohemie Regem et au.
"gustum ano domini Milesimo Trecentesimo Quinquage.
"simo sexto" &c. Septimum seu ultimum Secundo constitut. caput his definit: "quorum conversatione pari.
"ter et doctrina in cunctis ipsis valeant erudiri." Quibus subjungitur: "Explicit aurea bulla Hic est finis auree bulle". Vid. Thulemarium de Bullis. Lambec. in Bibl. Vindob. Lib. 2. Cap. 8. pag. 815. et Segg. et quod adducit Lipenius in Biblioth. juridica T. I. voce Aurea Bulla.

14.

Ordo et forma coronationis et unctionis Regis et Regine Rom.

"De ordine et forma coronationis et unctione Regis et Regine Romanorum". Hoc est antiquum illud Ceremoniale, quod in coronatione et consecratione Imperatoris, vel Regis, aut Regine Romanorum olim Aquisgrani observatum fuit. Incipit: "Ad consecrandum seu "coronandum Regem alemanie hoc modo procedatur
"primo in ecclesia Aquensi sit indutus plenis pontificalibus dominus Archiepiscopus Colonienſis ex jure regni
"debitus consecrator" &c. Specialiter dein in codice nostro notantur Sequentes Ceremonie: "De juramento Regis
"Romanorum; de coronatione regis de traditione gladij;
"de anulo Regali; de corona regali; de professione
Theodorici de Monys collatio. "Regis Romanorum; de coronatione Regine; de uni.
"tione regine; prophetia"; i. e. Surge illuminare Jerusalem &c. B. B. vi = mox infra.

Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Library, MS Lat. 121]

[Rudolf Kapeller-Maximilian Pampichler]: Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Seitenstettensis Tom. I (Cod. 1-200) (handschriftlich) [um 1800], 55.

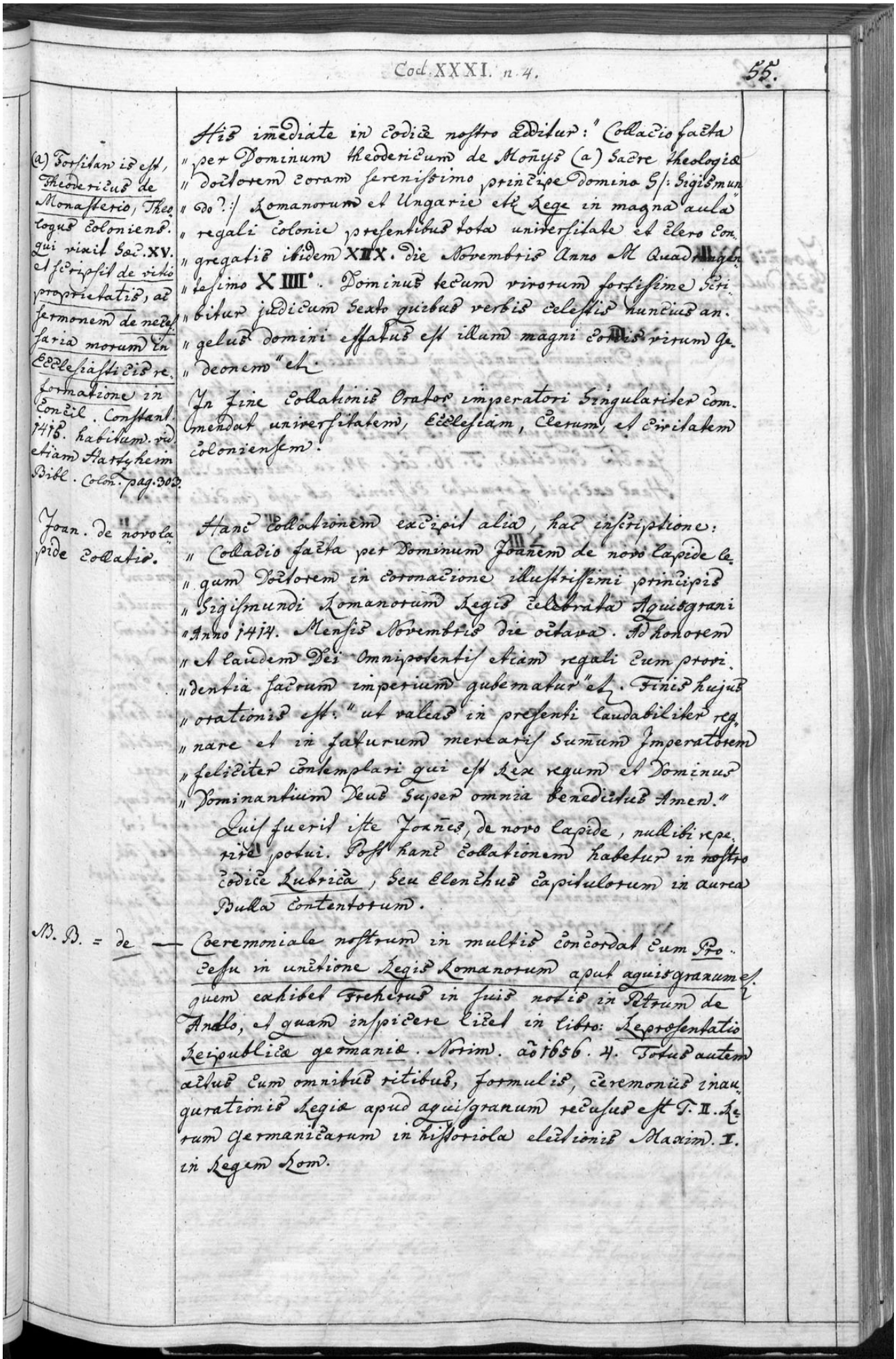

His imediate in codice nostro additur: " Collacio facta
" per Dominum Theodericum de Monÿs (a) Sacre theologie
" doctorem coram ſereniſſimo principe domino S: Sigismun
" do ?: / Romanorum et Ungarie etc Rege in magna aula
" regali colonie presentibus tota universitate et clero con
" gregatis ibidem XIIX. die Novembris Anno M Quadringen
" tesimo XIIII°. Dominus tecum virorum fortissime. Scri
" bitur judicium Beato quibus verbis celestis nuncius an
" gelus domini effatus est illam magni cordis virum ge
" deonem " etc.

(a) Forsitan is est, Theodericus de Monasterio, Theologus Coloniens. qui vixit Sec. XV. et scripsit de vitio proprietatis, at sermonem de necessaria morum in Ecclesiasticis reformatione in Concil. Constant. 1418. habitum. vide etiam Hattyheim Bibl. Colon. pag. 302.

In fine collationis Orator imperatori singulariter commendat universitatem, Ecclesiam, Clerum, et civitatem coloniensem.

Joan. de novo lapide collatio.

Hanc II collationem excipit alia, hac inscriptione:
" Collacio facta per Dominum Joannem III de novo Lapide Le
" gum Doctorem in coronacione illustrissimi principis
" Sigismundi Romanorum Regis celebrata Aquisgrani
" Anno 1414. Mensis Novembris die octava. Ad honorem
" et laudem Dei Omnipotentis etiam regali cum provi
" dentia sacrum imperium gubernatur " etc. Finis hujus
" orationis est: " ut valeas in presenti laudabiliter reg
" nare et in futurum merearis Summum Imperatorem
" feliciter contemplari qui est Rex regum et Dominus
" Dominantium Deus Super omnia benedictus Amen. "

Quis fuerit iste Joannes, de novo lapide, nullibi repe
rire potui. Post hanc collationem habetur in nostro
codice Rubrica, seu Elenchus capitulorum in aurea
Bulla contentorum.

M. P. = de — Ceremoniale nostrum in multis concordat cum Pro
cessu in unctione Regis Romanorum apud aquisgranum, q.
quem exhibet Freherus in suis notis in Petrum de
Andlo, et quam inspicere licet in libro: Leprosentatio
Reipublicæ germanie. Norim. ao 1656. 4. Totus autem
actus cum omnibus ritibus, formulis, ceremoniis inau
gurationis Regis apud aquisgranum recusus est T. II. Re
rum germanicarum in historiola electionis Maxim. I.
in Regem Rom.

**Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Library,
MS Lat. 121]**

[Rudolf Kapeller-Maximilian Pampichler]: Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Seitenstettensis Tom. I (Cod. 1-200) (handschriftlich) [um 1800], 56.

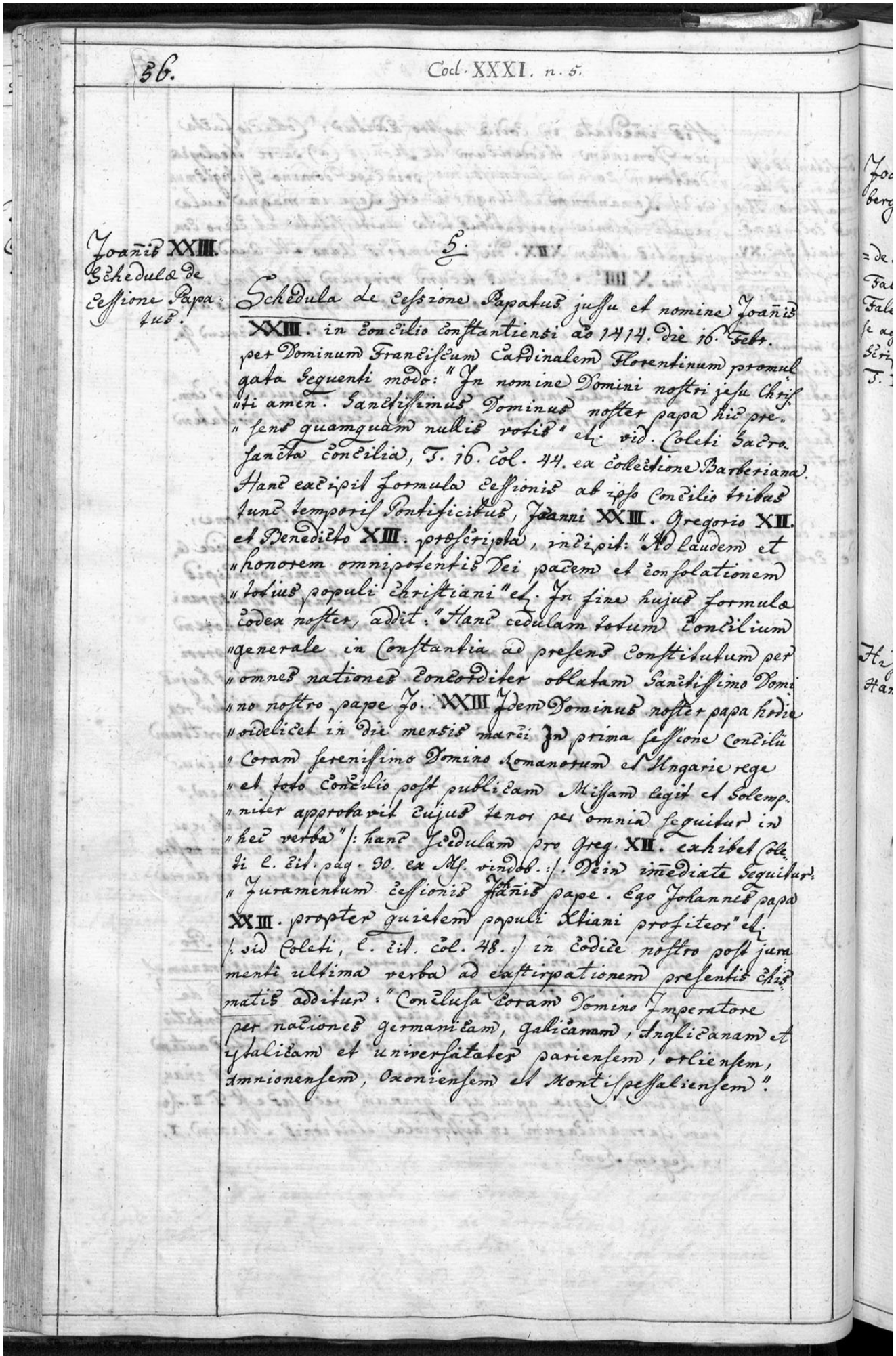

Joañis XXIII. Schedulæ de cessione Papatus.

5.

Schedula de cessione Papatus jussu et nomine Joañis XXIII. in concilio constantiensi ao 1414. die 16. Febr. per Dominum Franciscum Cardinalem Florentinum promulgata sequenti modo: "In nomine Domini nostri jesu Christi amen. Sanctissimus Dominus noster papa hic presens quamquam nullis votis" etc. vid. Coleti Sacrosancta concilia, T. 16. col. 44. ex collectione Barberiana. Hanc excipit formula cessionis ab ipso Concilio tribus tunc temporis Pontificibus, Joanni XXIII. Gregorio XII. et Benedicto XIII. præscripta, incipit: "Ad laudem et honorem omnipotentis Dei pacem et consolationem totius populi christiani" etc. In fine hujus formulæ codex noster, addit: "Hanc cedulam totum concilium generale in Constantia ad presens constitutum per omnes nationes concorditer oblatam Sanctissimo Domino nostro pape Jo. XXIII Idem Dominus noster papa hodie videlicet in die mensis marci In prima sessione Concilii Coram serenissimo Domino Romanorum et Ungarie rege et toto concilio post publicam Missam legit et solempniter approbavit cujus tenor per omnia sequitur in hec verba" /: hanc scedulam pro Greg. XII. exhibet Coleti l. cit. pag. 30. ex Ms. vindob. :/. Dein imediate sequitur: "Juramentum cessionis Johañis pape. Ego Johannes papa XXIII. propter quietem populi Xtiani profiteor" etc. /: vid Coleti, l. cit. col. 48. :/ in codice nostro post juramenti ultima verba ad exstirpationem presentis chismatis additur: "Conclusa coram Domino Imperatore per nationes germanicam, gallicanam, Anglicanam et ytalicam et universitates pariensem, orliensem, Amnionensem, Oxoniensem et Montispessaliensem".

Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Libr

Österreichische Akademie der Wissenschaften, Institut für Mittelalterforschung, Abteilung Schrift- und Buchwesen: manuscripta.at - Mittelalterliche Handschriften in österreichischen Bibliotheken
Permalink: manuscripta.at/?ID=1729

Handschriftencensus - Eine Bestandsaufnahme der handschriftlichen Überlieferung deutschsprachiger Texte des Mittelalters: http://www.handschriftencensus.de/9643